

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-56>

УДК 631.1:338.3

Малік Лариса Миколаївна

кандидат економічних наук,
провідний науковий співробітник відділу підприємництва,
кооперації та агропромислової інтеграції,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6020-7335>

Сухоставець Андрій Іванович

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки і підприємництва ім. І.М.Брюховецького,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4101-4105>

Larysa Malik

National Scientific Center "Institute of Agrarian Economy"

Andrii Sukhostavets

Sumy National Agrarian University

**СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМНИЦТВА В СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА
ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ****STRATEGIC VECTORS OF ENTREPRENEURSHIP
DEVELOPMENT IN THE SPHERE
OF ORGANIC PRODUCTION IN UKRAINE**

Анотація. У статті досліджено тенденції розвитку вітчизняного органічного сільськогосподарського виробництва та структурні особливості вітчизняного ринку органічної продукції. Висвітлено специфіку розвитку та функціонування українського органічного ринку в період повномасштабного вторгнення. Проаналізовано стан підприємницької діяльності в секторі органічного виробництва. Розглянуто специфіку функціонування ринку органічної продукції під час повномасштабного вторгнення. Визначено вектори розвитку підприємництва в сфері органічного виробництва. Доведено, що комплексне впровадження збалансованих принципів розвитку бізнесу у сфері органічного виробництва створює можливості для зміцнення позицій українського сектору органічної продукції та збільшення виробництва якісної та безпечної натуральної органічної продукції та охорони навколишнього середовища.

Ключові слова: підприємництво, стратегія, виробництво, органічна продукція, ринок органічної продукції, стратегічні вектори.

Summary. The article examines the development trends of domestic organic agricultural production and the structural features of the domestic market of certified organic products. The specifics of the development and functioning of the Ukrainian organic market during the period of full-scale invasion are highlighted. The state of entrepreneurial activity in the sector of organic production is analyzed. The key trends in the development of the export of organic products have been determined. The specifics of the functioning of the organic products market during a full-scale invasion are considered. Innovations in the field of organic production are highlighted and it is shown that the development of organic production requires ways to create healthy competition and ensure the competitiveness of organic products. The development of entrepreneurship is hindered by the fact that today many organic farms remain under Russian occupation, and those that were liberated were mostly destroyed, and some entrepreneurs moved their production to Western Ukraine or abroad. It has been established that the prospects for the development and effective operation of Ukrainian enterprises in the market of organic products are: increasing the export potential of Ukrainian organic producers, development and implementation of support programs for market participants; logistics cooperation and development; development of export routes; search for new partners, development of work on harmonization of the legal framework, etc. The article examines the regulatory and legal basis of organic production and the main instruments of state regulation of production, as well as the task of implementing the National Economic Strategy for the period up to 2030. The review of legislation

and statistical data made it possible to identify problems that inhibit the development of entrepreneurship in this sector. Based on the results of the study, strategic business development vectors in the organic production sector were systematized. It has been proven that the comprehensive implementation of balanced principles of business development in the field of organic production creates opportunities for strengthening the position of the Ukrainian sector of organic products and increasing the production of high-quality and safe natural organic products and environmental protection.

Keywords: entrepreneurship, strategy, production, organic products, organic products market, strategic vectors.

Постановка проблеми. В Україні виробники сільськогосподарської продукції почали свідомо займатися органічним виробництвом наприкінці 1990-х років. Активно розвиваючи внутрішній ринок, наша держава все частіше заявляє про себе на міжнародному ринку органічної продукції, стає одним із світових лідерів за площею сільськогосподарських угідь, що використовуються під її обробіток, асортиментом пропонованої продукції та географічним розташуванням поставок.

Споживання органічних продуктів більше не є просто модою а перейшло в світову тенденцію. За даними Organic Trade Association, продажі органічних продуктів харчування наприклад в США вперше за останні роки перевищило 60 мільярдів доларів США [1]. Загальний обсяг продажів, включаючи непродовольчі товари, склав рекордні 67,6 мільярда доларів. Також необхідно відмітити, що тенденція зростання біосектору не сповільнюється і згідно з прогнозами Research and Markets, очікується, що світовий ринок органічних продуктів зросте до 437,36 мільярдів доларів при середньорічному зростанні 14% у 2026 році [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз наукових публікацій показує, що ця проблема вивчається багатьма науковцями. Так науковці ННЦ ІАЕ Саблук П.Т. та В.Я. Месель-Веселяк стверджують, що основою підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва та прибутків в агропромисловому комплексі є підвищення технологічного рівня сільськогосподарського виробництва з використанням ресурсозберігаючих та природоохоронних (екологічних) технологій. [2].

На думку О. Дудар [3] серед багатьох факторів, насамперед, суттєвою перешкодою для розвитку підприємництва в галузі органічного виробництва є недостатня обізнаність керівників сільськогосподарських підприємств, які займаються виробництвом продукції за традиційними технологіями, з досвідом українських та зарубіжних фермерських господарств.

Зокрема, Негода Ю.В. [4] та Куліш Л.П. [5] провели дослідження сучасного рівня органічного виробництва в контексті екологічно сталого розвитку сільської місцевості України. В дослідженні автора Сенишин О.С. розглядаються економічні, правові та організаційні аспекти розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в Україні в умовах сучасної глобалізації економіки [6].

У своїх працях А. Болохарська аналізує вдосконалення екологічного менеджменту в розвитку органічного виробництва в агропромисловому комплексі України [7]. Проте в роботі науковців залишаються невирішеними питання щодо визначення основних механізмів розвитку українського ринку органічної продукції на основі аналізу досвіду зарубіжних країн.

Враховуючи перспективи розвитку українського та світового ринків органічної продукції Хаєцька О., наголошує, що розвиток органічного виробництва в Україні сприяє охороні та покращенню навколишнього середовища, частковому відновленню родючості ґрунтів, розвитку сільських територій, підвищенню рівня життя сільського населення, підвищенню безпечності та прибутковості високоякісної міжнародної сільськогосподарської продукції, покращенню якості сільськогосподарської продукції на міжнародному ринку продукції, посиленню експортного потенціалу, тощо [8].

Берсуцька С. та Козичева Т. зазначають, що в Україні попит на органічну продукцію є низьким порівняно з розвиненими країнами світу, однак в Україні з кожним роком зростає кількість споживачів, зацікавлених у покупці та споживанні екологічно чистої органічної продукції. Такі продукти продаються в мережах супермаркетів, спеціалізованих магазинах та через Інтернет [9].

Підсумовуючи можемо зазначити, що незважаючи на науковий інтерес до цієї теми недостатньо дослідженими є питання розвитку підприємництва в сфері органічного виробництва.

Мета статті Дане дослідження має на меті вивчити стан органічного виробництва та визначити стратегічні вектори розвитку підприємництва в сфері виробництва органічної продукції в Україні.

Основними завданнями дослідження є: аналіз поточного стану органічного виробництва; виявлення факторів обмеження розвитку органічного виробництва; окреслення перспектив розвитку органічного виробництва; розробка пропозицій щодо стимулювання підприємництва в сфері виробництва органічної продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на складні економічні, екологічні, політичні та соціальні умови для населення України, питання забезпечення продовольчої безпеки стоїть досить гостро і органічне виробництво є одним зі шляхів її покращення. На сьогоднішній день це питання потребує детального

дослідження, а підприємці, які вибрали цей вид діяльності підтримки з боку держави та розвитку. Виробництвом органічної продукції в Україні можуть займатися тільки сертифіковані органічні ферми що мають різні розміри – від кількох гектарів, як у більшості європейських країн, до тисяч гектарів сільськогосподарських угідь (рис. 1).

В останні передвоєнні роки площа сертифікованих органічних сільськогосподарських угідь в Україні демонструвала безперервну позитивну динаміку, при цьому продовжує зростати як кількість суб'єктів органічного ринку, так і рівень споживання органічної продукції, чому сприяє тенденція активного наповнення внутрішнього ринку власною органічною продукцією шляхом розвитку внутрішньої переробки органічної сировини. В основному це крупи, борошно, молочні

та м'ясні продукти, яйця, фруктові соки, мед, олії, чай та трави.

В 2023 році на третій рік вторгнення росії площа під органіком суттєво збільшилася і складає 390,9 тис.га, що на 101,3 тис.га більше ніж в 2016р. Враховуючи збільшення кількості дрібних органічних господарств, їхня спеціалізація переважно зосереджена на виробництві фруктів, овочів та ягід. Проте експортна орієнтація виробників направлена на виробництво зернових, бобових та ягід. Географічно більшість органічних ферм України знаходяться в Вінницькій, Житомирській, Закарпатській, Київській, Львівській, Полтавській, Одеській та Херсонській областях [12].

Кількість суб'єктів підприємницької діяльності в сфері органічного виробництва наведена на рисунку 2. Дані підтверджують, що якщо в

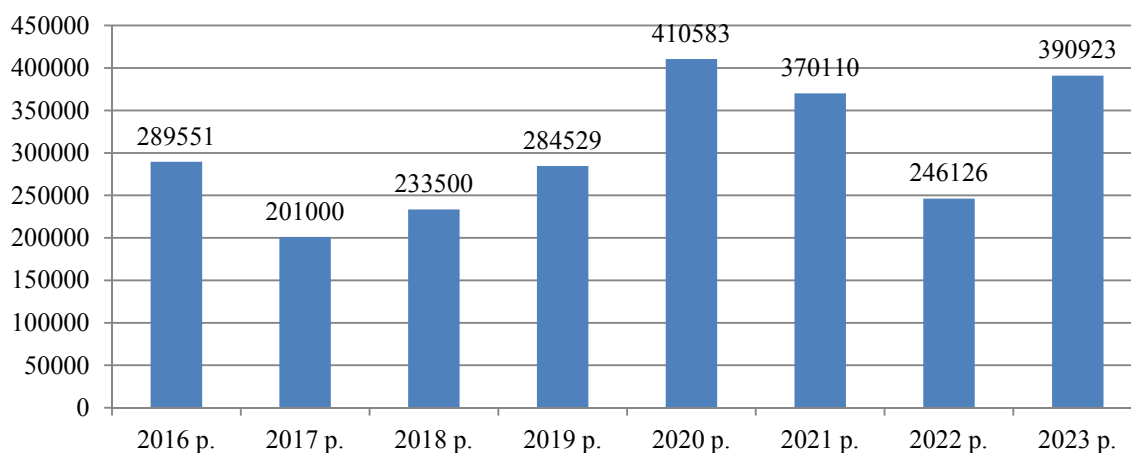

Рисунок 1 – Площа сільськогосподарських угідь з органічним статусом, га

Джерело: [11]

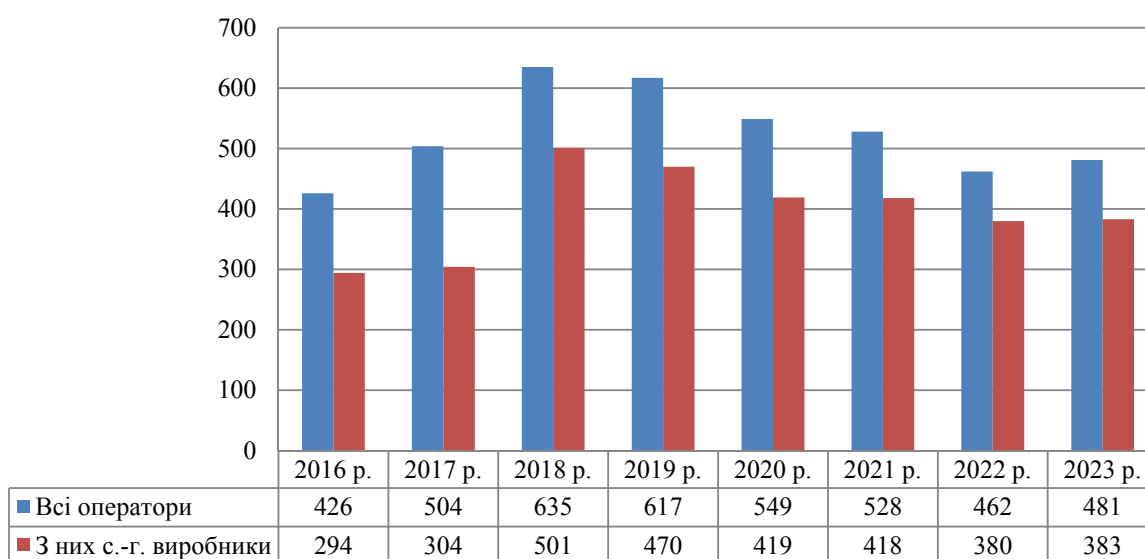

Рисунок 2 – Кількість суб'єктів підприємницької діяльності в сфері органічного виробництва

Джерело: [11]

2016 р. в Україні було зареєстровано 426 суб'єктів підприємницької діяльності в сфері органічного виробництва, з яких 294 в сфері сільського господарства то незважаючи на їх кількість в 2023 році навіть збільшилася до 481 одиниць, з яких 383 в сфері сільського господарства.

Незважаючи на позитивні тенденції в збільшенні площ під органічне виробництво та кількості операторів на жаль зменшився експорт органічної продукції на 192,0 тис. т або в два рази (рисунок 3).

Що стосується внутрішнього ринку то ситуація залишається стабільною. Останніми роками спостерігається тенденція активного наповнення внутрішнього ринку вітчизняною органікою шляхом розвитку переробки вітчизняної органічної сировини. В 2018 році споживалося 21 тис. т органічної продукції а в 2023 р. – 27,0 тис. т Активно розвиваючи внутрішній ринок, наша держава все більше утверджується на міжнародному ринку органічної продукції, стає одним із світових лідерів за площею сільськогосподарських угідь, що використовуються для її вирощування, асортиментом продукції, що пропонується, та географічним розташуванням поставок.

Важливим питанням розвитку українського органічного ринку є необхідність врегулювання нормативно-правової бази, яка забезпечує роботу виробників за вітчизняними органічними стандартами з відповідним контролем як з боку органів сертифікації, так і з боку держави. На жаль, повномасштабна інвазія завадила роботі експертної робочої групи при Міністерстві аграрної

політики з розробки законодавства стосовно органічного сектору, до складу якої також входять експерти Української Асоціації органічної продукції, яка займається вдосконаленням законодавства про органічне виробництво і що важливо функціонуванням органічного ринку. Це особливо перспективно для дотримання нових органічних правил Європейського Союзу.

Перед повномасштабним вторгненням в Україні були сприятливі умови для розвитку органічного сектору, зокрема наявність великих сільськогосподарських площ, зацікавленість фермерів у використанні органічних методів та зростання попиту на органічну продукцію. Її продукція добре продавалася як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Однак військові дії кардинально змінили ситуацію. Багато органічних ферм опинилися в зонах бойових дій або на окупованих територіях, що призвело до недоступності та руйнування виробництва в цих районах та різкого скорочення органічного виробництва [13].

Ми погоджуємося з думкою Коценко М., що основними перешкодами для розвитку підприємництва в сфері органічного сільського господарства є:

- недосконала система розподілу державної фінансової підтримки виробників органічної продукції;
- недосконалість українського законодавства у сфері органічного виробництва;
- військова агресія росії проти України;
- низька купівельна спроможність населення;

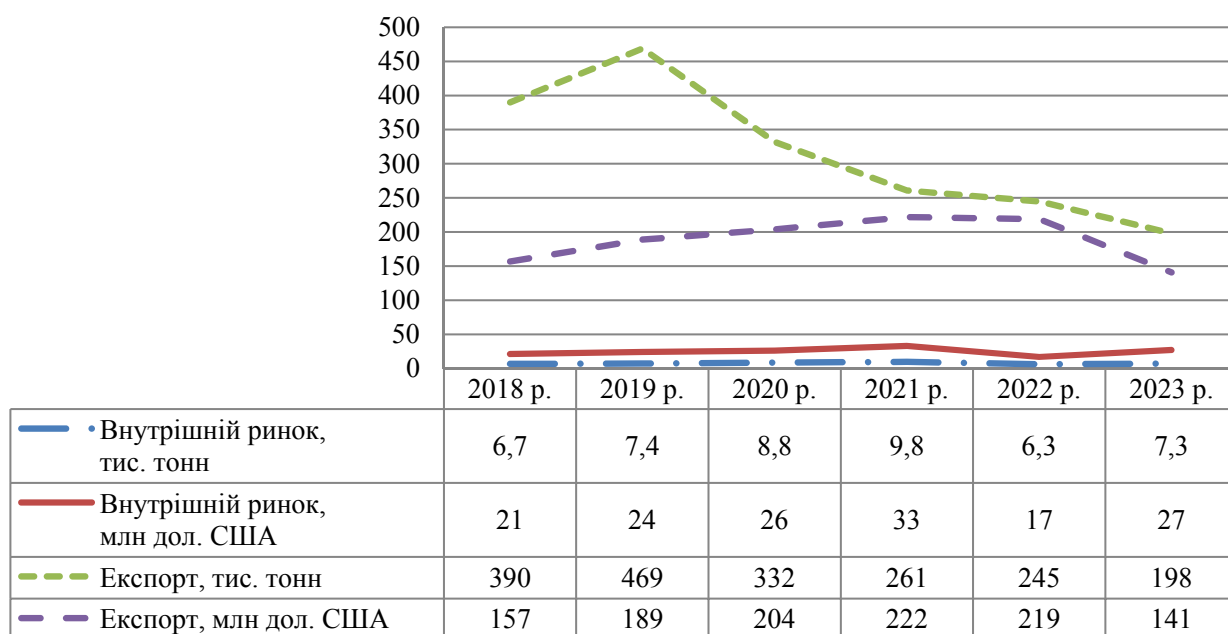

Рисунок 3 – Внутрішній ринок та експорт органічної продукції

Джерело: [11]

– низька поінформованість українських споживачів про користь органічної продукції для їх здоров'я [14]

Але наразі попит на органічні продукти, з одного боку, продовжує зростати, оскільки споживачі стають більш обізнаними щодо здорового харчування [15]. Високі ціни та нестабільність ринку, з іншого боку, стримують розвиток сільськогосподарської біоіндустрії а ціна на органічну продукцію в Україні продовжує зростати через збільшення логістичних витрат та витрат виробництва. Але незважаючи на повномасштабне вторгнення, українські фермери продовжують шукати способи вирощувати, переробляти та продавати органічні продукти. На сьогодні Україна є великим постачальником органічних зернових, олійних культур, плодів і ягід. Ця категорія продукції є важливою частиною імпорту з України до ЄС, забезпечуючи стабільність та різноманітність органічної продукції на європейському ринку [13].

Незважаючи на зростаючий попит на органічні продукти, багато дрібних виробників залишаються ізольованими від основних каналів збуту. Як наслідок, це обмежує доступ споживачів до якісної органічної продукції та загалом перешкоджає розвитку органічного ринку [10]. Малі органічні виробники відіграють важливу роль у забезпеченні ринку екологічно чистою продукцією, але їх інтеграція у великі торговельні мережі стикається з багатьма перешкодами. Основні з них:

1. Вимоги до сертифікації – роздрібні мережі часто наполягають на дотриманні високих стандартів сертифікації, що вимагає значних фінансових та організаційних ресурсів, до яких багато дрібних виробників не мають доступу.

2. Логістичні проблеми забезпечення стабільного постачання великої кількості виробленої продукції, враховуючи вимоги до якості, зберігання та транспортування, створюють значні труднощі в дрібному виробництві.

3. Ціноутворення та переговори, тобто дрібні виробники часто мають слабкі позиції в переговорах з оптовиками, що ускладнює встановлення вигідної ціни на вироблену продукцію.

4. Мало ресурсів для маркетингу – просування продукції на широкий ринок потребує використання цифрових платформ, що вимагає інвестицій та знань, які не завжди доступні дрібним виробникам [10].

Останні дослідження показують, що співпраця між дрібними органічними виробниками та роздрібними торговцями сприяє зростанню органічного ринку, забезпечуючи споживачам доступ до екологічно чистих продуктів. Моделі співпраці

включають укладання контрактів, участь у кооперативах та маркетинг на цифрових платформах. Вони допомагають дрібним виробникам подолати бар'єри для виходу на великі ринки та забезпечують стабільний попит на свою продукцію. Водночас ритейлери сприяють доступу до якісних продуктів, що знижує зростаючий попит на здорову їжу [16].

У сегменті органічного виробництва стимулювати розвиток підприємництва можуть такі чинники як: країна повинна дотримуватися глобальних екологічних угод; провести гармонізацію та взаємне визнання національних екологічних стандартів на міжнародному рівні; впроваджувати інноваційні винаходи у сфері ресурсного забезпечення органічного виробництва. До передумов розвитку органічного сільського господарства в Україні можна віднести: родючий чорнозем, який є основним елементом органічного землеробства; висококваліфіковані працівники сільського господарства; зручне географічне розташування, що є перевагою для експорту органічної продукції до країн Європи та світу; заохочення державної політики щодо підтримки органічних виробників; вибір фермерів виробляти органічну продукцію [17].

Широке впровадження органічного виробництва в Україні, забезпечення надійного збуту екологічно чистої продукції вимагає створення повноцінного національного ринку, який би був інтегрований в європейський та світовий ринок споживачів, гарантував високу якість продукції.

Враховуючи особливості розвитку підприємства в сфері органічного виробництва нами було сформовано стратегічні вектори розвитку, що базуються на міжнародному досвіді (рисунком 4).

В цьому контексті політика Мінагрополітики передбачає державну підтримку малих і середніх сільськогосподарських підприємств, які експортують органічну продукцію: відшкодування витрат на навчання, маркетингові дослідження, участь у виставках, процедури сертифікації за органічними стандартами. [18]. Тому можна сказати, що розвиток органічного сектору є надзвичайно важливим і перспективним для вітчизняних аграріїв, споживачів та держави в цілому, особливо з точки зору безпеки харчових продуктів, здорового харчування та захисту навколишнього середовища.

Незважаючи на військовий стан, органічні виробники, як і більшість українських підприємців, пережили важкі періоди невизначеності та різноманітних криз як у процесі виробництва, так і в процесі реалізації продукції, і продовжують займатися улюбленою справою.

Рисунок 4 – Стратегічні вектори розвитку підприємництва в сфері виробництва органічної продукції в Україні

Джерело: [3; 19]

Висновки. Розвитку підприємництва в сучасних умовах заважає те, що під російською окупацією залишилося багато органічних господарств, а ті, що були звільнені, здебільшого знищені, а деякі підприємці перенесли своє виробництво на Західну Україну чи за кордон. Ми вважаємо, що для розвитку ринку органіч-

ної продукції необхідний комплексний підхід до організації різного виду партнерств, які приносять користь усім сторонам: дрібні виробники отримують стабільний ринок збуту, роздрібні торговці – доступ до якісної продукції, а споживачі – можливість купувати екологічно чисту продукцію.

Список використаних джерел:

1. Organic Industry Survey. URL: <https://ota.com/market-analysis/organic-industry-survey/organic-industry-survey> (дата звернення 03.02.2025).
2. Стратегічні напрями розвитку агропромислового комплексу України /за ред. П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка. Київ : Ін-т аграр. екон. УААН, 2002. 226 с.
3. Дудар О. Концептуальні основи розвитку органічного агровиробництва в Україні. *Вісник Економіки*. 2013. № 1. С. 56–66.
4. Негода Ю.В. Ринок органічної продукції в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2755> (дата звернення: 03.02.2025).
5. Куліш Л.П. Розвиток конкурентоспроможного органічного виробництва в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 1. С. 42–46.
6. Сенишин О. С. Формування стратегічних напрямів розвитку органічного землеробства в Україні з використанням методики SWOT-аналізу. *Мукачівський державний університет*. 2017. № 10. С. 112–120.
7. Болоховська А. Тренд на органічне в Україні: як розвивається та що пропонує ринок. URL: <https://ota.com/market-analysis/organic-industry-survey/organic-industry-survey> (дата звернення: 02.02.2025).
8. Хаєцька О.П. Перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні та світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 6. С. 38–48.
9. Берсуцька С.Я., Козичева Т.О. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку органічної продукції. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 2(60). С. 165–172.
10. Батовський А. Моделі співпраці малих органічних виробників та мережевих ритейлерів. *Органічне агровиробництво: освіта і наука: збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції*, 26 листопада 2024 р., Науково-методичний центр ВФПО. Київ, 2024. С. 83–86.
11. Інфографіка. Площі під органічним виробництвом 2016–2023. URL: <https://organicinfo.ua/infographics/organic-operators-2016-2023/> (дата звернення: 10.01.2025).

12. Федерація органічного руху в Україні. URL: <https://organic.com.ua/> (дата звернення 03.02.2025).
13. Кіянко Л., Дацюк Д. Перспективи розвитку органічної продукції в Україні. *Органічне агровиробництво: освіта і наука* : збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, 26 листопада 2024 р., Науково-методичний центр ВФПО. Київ, 2024. С. 62–66.
14. Коценко М. Органічне виробництво як ключовий елемент забезпечення продовольчої безпеки України. *Органічне агровиробництво: освіта і наука* : збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, 26 листопада 2024 р., Науково-методичний центр ВФПО. Київ, 2024. С. 46–49.
15. Славкова О.П. Ринок органічної продукції та його особливості. *Органічне виробництво і продовольча безпека*. Зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : Полісся, 2014. С. 411–416.
16. Письменна У., Трипольська Г., Кубатко О. Енергоринок України і малі виробники: можливості інтеграції. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-97> (дата звернення: 10.01.2025).
17. Корогод О.М. Стратегії розвитку органічного ринку в Україні: шляхи збільшення виробництва та зміцнення позицій на міжнародному ринку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-114> (дата звернення: 10.01.2025).
18. Органічне виробництво в Україні. URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrayini#:~:text=%D0%9E%D1%80%>
19. Зінчук Т. О. Європейська інтеграція: проблеми адаптації аграрного сектора економіки : моногр. Житомир: Держ. агроєкологіч. ун-т, 2008. 384 с.

References:

1. Organic Industry Survey [Organic Industry Survey]. Available at: <https://ota.com/market-analysis/organic-industry-survey/organic-industry-survey>
2. Stratehichni napriamy rozvytku ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy (2002) [Strategic directions of development of the agro-industrial complex of Ukraine] /za red. P. T. Sabluka, V. Ya. Mesel-Veseliaka. Kyiv: In-m ahrar. ekon. UAAN, 226 p.
3. Dudar O. (2013) Kontseptualni osnovy rozvytku orhanichnoho ahrovyrobnytstva v Ukraini [Conceptual foundations of the development of organic agricultural production in Ukraine]. *Visnyk Ekonomiky*, no. 1, pp. 56–66. (in Ukrainian)
4. Nehoda Yu. V. (2023) Rynok orhanichnoi produktsii v Ukraini [Organic market in Ukraine.]. *Ekonomika ta suspilstvo*. no 54. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2755> (in Ukrainian)
5. Kulish L. P. (2019) Rozvytok konkurentospromozhnoho orhanichnoho vyrobnytstva v Ukraini [Development of competitive organic production in Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. no. 1. pp. 42–46. (in Ukrainian)
6. Senyshyn O. S. (2017) Formuvannya stratehichnykh napriamiv rozvytku orhanichnoho zemlerobstva v Ukraini z vykorystanniam metodyky SWOT-analizu [Formation of strategic directions for the development of organic farming in Ukraine using the SWOT analysis methodology.]. *Mukachivskiy derzhavnyi universytet*. no 10. pp. 112–120. (in Ukrainian)
7. Bolokhovska A. Trend na orhanichne v Ukraini: yak rozvyvaietsia ta shcho proponuie rynek [The organic trend in Ukraine: how it is developing and what the market offers.]. Available at: <https://ota.com/market-analysis/organic-industry-survey/organic-industry-survey> (in Ukrainian)
8. Khaietska O. P. (2019) Perspektyvy rozvytku rynku orhanichnoi produktsii v Ukraini ta sviti [Prospects for the development of the organic products market in Ukraine and the world.]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*. no. 6. pp. 38–48. (in Ukrainian)
9. Bersutska S. Ya., Kozycheva T. O. (2020) Suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku rynku orhanichnoi produktsii [Current state and prospects for the development of the organic products market.]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*. No. 2(60). pp. 165–172. (in Ukrainian)
10. Batovskiy A. (November 26, 2024) Modeli spivpratsi malykh orhanichnykh vyrobnykiv ta merezhevykh ryteileriv [Models of cooperation between small organic producers and chain retailers.]. *Orhanichne ahrovyrobnytstvo: osvita i nauka* : zbirnyk materialiv IX Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, Naukovo-metodychniy tsentr VFPO. Kyiv. Pp. 83–86.
11. Infografika. Ploshchi pid orhanichnym vyrobnytstvom 2016-2023 [Infographics. Areas under organic production 2016-2023]. Available at: <https://organicinfo.ua/infographics/organic-operators-2016-2023/> (in Ukrainian)
12. Federatsiia orhanichnoho rukhu v Ukrainy [Federation of the Organic Movement in Ukraine.]. Available at: <https://organic.com.ua/> (in Ukrainian)
13. Kiianko L., Datsiuk D. (November 26, 2024) Perspektyvy rozvytku orhanichnoi produktsii v Ukraini [Prospects for the development of organic products in Ukraine.]. *Orhanichne ahrovyrobnytstvo: osvita i nauka* : zbirnyk materialiv IX Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, Naukovo-metodychniy tsentr VFPO. Kyiv. Pp. 62–66. (in Ukrainian)
14. Kotsenko M. (November 26, 2024) Orhanichne vyrobnytstvo yak kliuchoviy element zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy [Organic production as a key element in ensuring food security in Ukraine.]. *Orhanichne ahrovyrobnytstvo: osvita i nauka* : zbirnyk materialiv IX Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, Naukovo-metodychniy tsentr VFPO. Kyiv. Pp. 46–49. (in Ukrainian)
15. Slavkova O. P. (2014) Rynok orhanichnoi produktsii ta yoho osoblyvosti [The organic products market and its features.]. *Orhanichne vyrobnytstvo i prodovolcha bezpeka*. Zb. materialiv dop. uchasn. II Mizhnar. nauk.-prakt. конф. Zhytomyr : Polissia, pp. 411–416. (in Ukrainian)

16. Pysmenna U., Trypolska H., Kubatko O. (2023) Enerhorynok Ukrainy i mali vyrobnyky: mozhlyvosti intehtratsii [Ukraine's energy market and small producers: integration opportunities.]. *Ekonomika ta suspilstvo*. no 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-97> (in Ukrainian)
17. Korohod O. M. (2024) Stratehii rozvytku orhanichnoho rynku v Ukraini: shliakhy zbilshennia vyrobnytstva ta zmitsnennia pozytsii na mizhnarodnomu rynku [Strategies for developing the organic market in Ukraine: ways to increase production and strengthen positions in the international market]. *Ekonomika ta suspilstvo*. no 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-114> (in Ukrainian)
18. Orhanichne vyrobnytstvo v Ukraini [Organic production in Ukraine]. Available at: <https://minagro.gov.ua/napryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrayini#:~:text=%D0%9E%D1%80%> (in Ukrainian)
19. Zinchuk T. O. (2008) Yevropeiska intehtratsiia: problemy adaptatsii ahrarnoho sektora ekonomiky : monohr. [European integration: problems of adaptation of the agricultural sector of the economy]. Zhytomyr: Derzh. ahroekolohich. un-t, 384 p. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 14.02.2025